

УДК 821.112.2-2.09

С.Ф. Соколовська,

кандидат філологічних наук, старший викладач;

М.А. Фахурдінова,

викладач

(Житомирський педуніверситет)

НІМЕЦЬКИЙ МОЛОДІЖНИЙ ЖАРГОН: ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ Й СУЧАСНИЙ СТАТУС

Стаття присвячена розгляду особливостей німецького молодіжного жаргону, виявленню його основних лексичних рис. Розглянуто шляхи його формування як невід'ємного елементу соціо-функціональної структури сучасної німецької мови.

Мова – явище соціальне, тому для неї звичним і зрозумілим є відображення диференціації соціальних ролей і соціально-групових симпатій та антипатій. Суб'єктивний аспект міжособистісних стосунків у німецькому соціумі відображається у мові, особливо на її субстандартному рівні, акумулюючись у досить великий пласт побутово-розмовної мови.

З позицій соціолінгвістики необхідно з'ясувати, яку "соціальну роль" відіграє молодіжний жаргон у мовно-середовищі, що є характерним для молодіжного жаргону як окремого соціолекта у німецькій мові, а також окреслити шляхи його формування. Але насамперед потрібно визначитися з термінологією дослідження.

У Ю. Бенеке [1:4], П. Брауна [2:21], Н. Дітмара [3:13] молодіжні мовленнєві форми у своїй сукупності називаються "молодіжна мова" (Jugendsprache), при цьому молодіжна мова розуміється як варіант молодіжного мовлення, який створюється, як правило, у великих містах (Jugendspezifische Ausprägungen der Stadtsprache). А.І. Домашнев [4:134] вважає доцільним визначати молодіжні мовленнєві форми як "молодіжний жаргон". По-різному названі, молодіжні мовленнєві форми тим не менш зараховуються соціолінгвістами до різновидів побутово-розмовної мови, відомих під збіркою назвою "спеціальні мови" (Sondersprachen).

Але говорячи про спеціальні мови (Sondersprachen), автори енциклопедичного довідника німецької мови [5:567] підкреслювали, що термін "мова" щодо утворень, про які йдеться, використовується лише умовно й не повинен призводити до помилкових тлумачень, оскільки маються на увазі не окремі мови зі своєю структурою та загальною системою, а набір спеціальних засобів лексичного й словотвірного характеру, що за своїм змістом належать до різних галузей спеціальної лексики (Sonderwortschatz).

У межах нашого дослідження для характеристики молодіжних мовленнєвих форм використовується термін "жаргон" як такий, що найточніше відповідає змісту аналізованого утворення і "не дає приводу для помилкових тлумачень" [2:22]. Під жаргоном ми розуміємо певний різновид мовлення, яким користується переважно в усному мовленні окрема, досить стала соціальна група, що об'єднує людей за ознакою професії, становища в суспільстві, інтересів або віку. Таким чином, розглядаємо різні мовні утворення, що виникають у спільнотах людей, об'єднаних професійними або іншими спільними інтересами, а також належністю до певного соціального кола (жаргон російського дворянства в XIX ст.) або до спільної вікової групи (молодіжний жаргон).

Відомо, що будь-яка історично сформована, функціонально розвинута мова не є монолітною і являє собою досить складну, ієрархічно організовану багатоступеневу систему – сукупність форм, у яких вона існує і проявляється. Говорячи про це, ми виходимо з того, що кожному носію мови, який належить до даної мовної спільноти, природно відомо, що одна й та ж мова може бути по-різному використана, залежно від тих, хто говорить і хто слухає (комунікантів), а також від обставин, часу й місця, одним словом, залежно від соціальних та комунікативних умов спілкування.

Якщо справедливі слова про те, що у мові взагалі все соціально, то найбільш соціально детермінованими структурами німецької національної мови слід вважати формації побутово-розмовної мови. Ці різновиди побутово-розмовної мови, будучи невід'ємними елементами соціо-функціональної структури національної мови, є соціальними варіантами – соціолектами сучасної німецької мови. Німецькі соціолекти, як зазначає А.І. Домашнев [4:132], – це своєрідний результат впливу, принаймні, двох головних "стихій": субсистемних різновидів національної мови й "субкультурних" імпульсів соціального життя суспільства. Згідно з цими двома головними лініями, будуються всі відношення зі стилістичною сферою мовних засобів, оскільки мовний матеріал побутово-розмовних варіантів за своїми емотивними властивостями тяжіє до нейтральних або слабо експресивних оцінок, що дає підстави зараховувати побутову мову освічених людей до нейтральної лексики (normalsprachlich), тоді як для інших соціальних варіантів – жаргонів та аргі – характерна стилістична зниженість: зневажливість (salopp), грубість (derb), вульгарність (vulgär), наприклад: *Heule* (Radio), *Hirsch* (Moped, Auto), *Schaufenster* (große Brille), *Scheinwerfer* (Augen), *Keller* (Lokal), *Drahtkasten* (Klavier), *Bock* (Fahrrad), *Scheune* (Kind) та ін. [6].

Соціолекти проявляють себе досить динамічно. Мовленнєві комунікативні ролі, які детермінуються через ознаки статусу й ситуації, створюють соціо-лінгвістичну специфіку молодіжного лексикону. У соціолінгвістичному плані його предметний зміст, предметна орієнтація та предметна характеристика є відносними. Лексичні компоненти відображають пейоративні й меліоративні коннотації: *Er ist kein linker Typ. Er ist eine tote Hose. Das Ding ist saustark* [7].

У молодіжному жаргоні ми маємо справу не з нейтральними нормативними мовленнєвими формами, а зі словами та висловлюваннями, характерними для певного соціального середовища. Вживання молодіжного жаргону обмежене уснопобутовою сферою, у мові художньої літератури він використовується з яскравою стилістичною мотивацією.

Початки специфічного молодіжного мовлення в німецькій національній мові сягають часу заснування перших університетів (Відень 1365, Гейдельберг 1368, Кельн 1388), коли поступово почав створюватися особливий мовленнєвий запас німецької студентської молоді. На думку Г. Еманна [8:11], найважливішим джерелом нахнення для оновлення студентського жаргону слугували у XVII, XVIII та XIX ст. французька, давньоєврейська й класичні античні мови. Про це свідчать деривати, зібрані в "Studenten-Lexikon" К. Кіндлебена (Галле, 1781): *Kneipier* (Wirt), *Pumpier* (Geldverleiher), *Suitier* (Witzbold), *illuminert* (betrunken) та ін. [8:15].

Зі студентського жаргону XVII й XVIII ст. у сучасному молодіжному мовленні збереглися й продовжують досить активно вживатися такі жаргонізми, як: *abbrechen* (sich anstrengen; ьberrascht sein), *abfahren* (jmdn. besonders anziehend finden; faszinierend, interessant sein; sterben), *abschnallen* (fassungslos, ьberrascht sein; vor Staunen sprachlos sein), *abschwirren* (schnell verschwinden; weggehen), *Biene* (tolles Mдdchen; leichtlebige, reizvolles, ьbsches, ьr Flirt leicht zugдngliches Mдdchen), *labern* (langweiliges Zeug daherreden; Unsinn von sich geben), *NuЯ* (Kopf; Mдdchen, es muЯ erst "geknackt" werden), *Penne* (Schule; Schlafstdtte), *poofen* (schlafen; Geschlechtsverkehr ausьben), *Puppe* (Mдdchen), *Randale* (Prьgelei; Lдрm, Aufstand), *rotieren* (voll im StreЯ sein, besonders aufgeregt sein, viel Arbeit haben), *subito* (pltzlich, augenblicklich, schnell) та ін. [6;7;8].

Молодіжний жаргон сучасної німецької мови характеризується відсутністю "кастової" обмеженості, відкритістю своєї лексичної системи. Ці особливості знаходять своє відображення в тематичній специфіці молодіжної жаргонної лексики. На розвиток жаргону молоді значною мірою впливають такі екстралінгвістичні фактори, як високий рівень розвитку суспільства, різноманітні соціальні відносини, високий розвиток науки, техніки, мистецтва, загальнолюдський прогрес загалом.

Важливі джерела нових молодіжних слів можна спостерігати в культурі створення пісень і рок-музики. Тут домінують групи, які пишуть їх тексти на діалектах (Reinhard Fendrich, BAP, Black FццЯ, Konstantin Wecker, Georg Danzer) або на молодіжному жаргоні (Udo Lindenberg). Ставка робиться на схильність молоді до вживання найбільш яскравих слів і слів із пісень, які добре запам'яталися, наприклад: *Bingo* (alles in Ordnung, alles bestens), *Easyman* (cooler Mann; jemand, der alles locker nimmt; unkomplizierte Person), *heizen* (rasch, schnell fahren), *Johnny* (Junge, Bursche, harter Kerl, lustiger Knabe), *paletti* (alles bestens, in Ordnung, alles klar, selbstverstдndlich) [8].

Активними постачальниками молодіжного жаргону є спортивний, комп'ютерний, солдатський жаргони, жаргон наркоманів та інші. Наприклад, із жаргону військових – *abziehen* (jmdn. ьbers Ohr hauen, ausnehmen, betьgen), із жаргону хіміків – *dtzend* (schlecht, unangenehm, seit 1990 – gut, angenehm), зі спортивного жаргону – *Bock*, *bockstark* (Lust, sexbegierige mдnnliche Person), із жаргону робітників – *anbaggern* (ein Mдdchen ansprechen), *Muffe* (Angst, Befьrchtung), із жаргону наркоманів – *drauf sein/haben* (unter DrogeneinfluЯ stehen; gute/schlechte Stimmungslage, Laune), *Hose (tote)* (Langweile, "Es ist nichts los", "Es spielt sich nichts ab"), *Trip* (Reise, Ausflug, Fehler), з комп'ютерного жаргону – *Basic* (Klartext, Eindeutigkeit, Genauigkeit), *Schaltfehler* (Programmabsturz, Systemabsturz), *Speicher* (leer, "fertig", kaputt sein, Aufnahmevermьgen, Kapazitдt), *chatten* (im Internet plaudern) [7].

Молодіжний жаргон активно запозичує іноземні слова. Наприклад, запозичення з латинської: *absolut* (sehr, besonders, vor allem), *depri* (Einzelgдnger; Leute, die zu Depressionen neigen oder sich an keiner Gruppenaktionen beteiligen), *Fakt* (Tatsache, wirklich, in der Tat), *Frust* (Drьger, Enttduschung, schlechte Laune), *Horror* (unangenehmes Erlebnis, Abneigung, Unangenehmlichkeit), *korrekt* (alles klar, richtig, stimmt ganz genau, genau so), *logo* (ganz klar, richtig), *normalo* (Normalbьrger, stinknormaler Durchschnittsmensch), *radikalo* (besonders, ganz, stark), *Sponti* (spontaner Mensch, aufgeschlossener Typ), *super* (hervorragend, besonders schцn), *Terror* (Unruhe, Stunk, Drьgernis, Streit, schlechte Stimmung), *total* (echt, tierisch, toll, voll), *turbo* (schnell, besonders, ьbermдЯig, Schnellgang, hohe Geschwindigkeit). Запозичення з іспанської мови: *Macho* (starker Typ, toller Kerl, "Frauenfresser", Bodybildertyp), з арабської: *Sultan* (Herrscher, eine (mit Geld protzende) mдnnliche Person, die sich vom anderen geschlecht besonders verвцhnen лдЯt), з російської: *Towaritsch* (Freund, Kumpel; drohend – Freundchen, "Frьchtchen") [6;7;8;9].

У результаті постійного спілкування в молодіжних угрупованнях виникають різні слова та звороти, якими в такому середовищі нерідко замінюються звичні назви речей і явищ. Для багатьох із них характерним є стале емоційно-експресивне забарвлення або оцінка: іронічність, зневажливість, жартівливість, схвальність, негативізм та ін. Такі жаргонізми нерідко використовуються як своєрідні синоніми у професійній лексиці й у побутово-розмовному мовленні. Поряд із цим у самому молодіжному жаргоні розвиваються синонімічні відношення й варіанти, замішуючи різні старі слова та звороти. Найчастіше жаргонні слова виступають своєрідними вторинними назвами існуючих речей і явищ. Якщо студент часто говорить *Uni* (Universitдt), учень називає школу *Penne* (Schule), вчителя – *Pauker* (замість *Lehrer*), учня першого класу жартівливо називають *Griffelfresser*, а в солдатському середовищі напівпрезирливо кажуть про військового лікаря (Militdrarzt) – *Aspirinhengst*, або солдатського кухаря замість *Koch* називають *Kьchenbullen* – тож у такий спосіб мовці виражають своє ставлення до цих явищ, використовуючи їх у своєму звичному мовленнєвому середовищі [10:78]. У цьому випадку ми маємо

справу з використанням людьми запозиченої термінологічної лексики, різних спеціальних слів і мовних зворотів у своєму (переважно молодіжному) середовищі.

Характерною рисою такої лексики є її рухливість, відносно швидка змінність актуальних варіантів, зникнення тих чи інших жаргонізмів, що найчастіше спостерігається в різних підліткових і молодіжних лексиконах як у німецькій, так і у будь-якій іншій мові. Поряд зі зміною мовної "моди", причиною таких явищ слід вважати соціальні процеси в самому суспільстві. Так, разом зі згасанням у молодіжному середовищі руху хіпі зникає і їх лексика, а нові смакові орієнтири у підлітковому середовищі змінюють слівця типу застарілого "залізко" й більш пізнього слова "клево" з іншим значенням на модне у молодіжному середовищі й семантично всеїдне слівце "прикольно". Використання подібних слів підкреслює намагання мовців бути схожими на інших у своєму колі, а також, можливо, покликане солідарно дистанціюватися від тих, які не належать до такого угруповання. Але в цьому немає прагнення відмежувати своє коло від решти суспільства (Abschließen nach außen) [11:237].

Необхідно також зазначити, що молодіжний жаргон не обходиться без того, щоби не включати до свого складу окремі арготизми, а інші жаргонні слова мають дуже розмиту семантику, хоча робиться це, найвірогідніше, у пошуках незвичних порівнянь, альтернативних номінацій, а не через прагнення "закритися" від оточуючих за допомогою "кодованих" слів та виразів – "таємної мови" [12:32]. Так, ще в 70-ті роки в середовищі німецької молоді були популярні такі вирази, як *steiler Zahn*, дослівно – "крутий зуб", зі значенням "attraktives Mädchen" – "симпатична дівчина". Тепер ці вирази майже зовсім забуті. Пор. також: *Bonzenheber* – *Fahrstuhl* – "ліфт зі зручностями для начальників, бонз".

Узагальнюючи сказане щодо проблеми ідентифікації та опису німецького молодіжного жаргону, слід підкреслити, що, на наш погляд, потрібно розглядати його сьогодні як окремий соціолект, варіацію побутово-розмовної мови у множинній структурі німецької мови. Неоднорідність носіїв молодіжного жаргону сучасної німецької мови пояснюється насамперед збільшенням фази "молодість" у житті сучасної людини. Так само, як сьогодні зміщені вікові межі, зміщені й межі між окремими соціальними групами – учнями, студентами, солдатами, молодими працівниками й ін. Згідно з віковими інтересами, багато молодих людей належать до різних угруповань (Spontis, Skinheads, Punks) й до великої кількості менших груп за місцем проживання й навчання.

Чітке визначення поняття "молодіжного жаргону" дозволило використати адекватні методи дослідження цього явища в його різних аспектах (історичному, функціональному). Німецький молодіжний жаргон як окремий елемент культури досліджено у статті в межах культури окресленого історичного періоду та в зіставленні з іншими, таким чином виявлено історичну динаміку явища. При цьому визначені функції конкретного соціолекту у зв'язках з іншими елементами в межах даної культурної системи, його основні лексичні риси. Специфіка німецького молодіжного жаргону визначається альтернативним способом пізнання світу, формою мислення, в який постійно відбуваються метафорично-метонімічні трансформації. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку полягають у структурному аналізі даного елементу соціо-функціональної структури сучасної німецької мови, що дозволить простежити залежність між явищами, які з першого погляду безпричинні й незалежні, натомість зумовлені внутрішніми чинниками, побачити їхню внутрішню семантику, а також визначити спільне у відмінному та відмінне у спільному.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Beneke Ju. Die Stadtsprache Berlins im Denken und Handeln Jugendlicher. – Berlin: Aufbau-Verlag, 1989. – 170 s.
2. Braun P. Tendenzen in der deutschen Gegenwartssprache. – Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 1987. – 325 s.
3. Dittmar N. Grundlagen der Soziolinguistik. – Tübingen: Greifenverlag, 1997. – 280 s.
4. Домашнев А.И. Проблемы классификации немецких социолектов // Вопросы языкознания. – 2001. – №2. – С.127-139.
5. Agricola E., Fleischer W., Protze H. Die deutsche Sprache. Kleine Enzyklopädie in zwei Bänden. Bd. I. – Leipzig: VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1969. – 294 s.
6. Müller-Thuran C. Lexikon der Jugendsprache. – Tübingen: Niemeyer, 1985. – 145 s.
7. Langenscheidts Großwörterbuch. – Berlin und München: Langenscheidt KG, 2001. – 1216 s.
8. Ehmann H. Affengeil. Ein Lexikon der Jugendsprache. – München: Verlag C.H. Beck, 1992. – 567 s.
9. Deutsches Universalwörterbuch / Unter Leitung von G.Drosdowski. – Mannheim, Wien, Zürich: Dudenverlag, 1989. – 1815 s.
10. Девкин В.Д. Немецко-русский словарь разговорной лексики. – М.: Русский язык, 1994. – 256 с.
11. Schippan Th. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. – Tübingen: Niemeyer, 2002. – 305 s.
12. Schneider E. Variabilität, Polysemie und Unsicherheit der Bedeutung. – Tübingen: Niemeyer, 1988. – 85 s.

Матеріал надійшов до редакції 2.12.2003 р.

Соколовская С.Ф., Фахурдинова М.А. Немецкий молодежный жаргон: пути формирования и современный статус.

В статье рассмотрены особенности немецкого молодежного жаргона, выявлены его основные лексические черты. Проанализированы пути его формирования как неотъемлемого элемента социо-функциональной структуры современного немецкого языка.

Sokolovska S.F., Fahurdinova M.A. German Youth Jargon: Ways of Formation and Present Status.

This article examines the peculiarities of German youth jargon and defines, its main lexical characteristics. It analyses the ways of its formation as an integral element of socio-functional structure of the contemporary German language.